

Doc. dr Ramo Masleša

POLITIČKO - SIGURNOSNI ASPEKTI TERORIZMA SA OSVRTOM NA SITUACIJU U BOSNI I HERCEGOVINI

Govoriti o terorizmu, njegovom pojmovnom određenju te savremenim oblicima ispoljavanja podrazumijeva egzaktno znanstveno ulaženje u sve aspekte političko-sigurnosnih i ostalih procesa koji se odvijaju na međunarodnoj razini. Svijet u svom razvoju permanentno prolazi kroz razne političke, ekonomske i vojno-sigurnosne sukobe i krize, koje u oblasti međunarodnih odnosa po svom načinu ispoljavanja, intenzitetu i posljedicama u značajnoj mjeri utiču na sve veću zaoštrenost u toj oblasti. Međuzavisnost unutrašnjih i spoljnih protivuriječnosti, posebno pojava eksteralizacije i internacionalizacije unutrašnjih konflikata, ukazuju da se danas savremeni svijet nalazi u stanovitoj društveno - političkoj i sigurnosnoj nestabilnosti, a time i relevantnim pitanjima svoje budućnosti.

Razvoj međunarodno-pravnog poretka, znanstveno-tehnološki razvoj koji dovodi do međuzavisnosti nacionalnih društvenih zajednica, internacionalizacija međunarodnih ekonomskih odnosa, promijenjena geopolitička karta u odnosima među vodećim zemljama svijeta, razvoj u oblasti vojne strategije i tehnologije, težnja država da se oslanjaju na efikasne zaštitne instrumente nacionalne politike, te njihovo prisustvo u oblikovanju političko-pravnih i sigurnosnih organiziranih mehanizama za rješavanje konflikata, odnosi na međunarodnom planu su dobili sasvim nove političko-geografske i zaštitne dimenzije. Većina država nastoji izgraditi jednu pripremljenu i cjelovitu doktrinu i strategiju djelovanja u oblasti međunarodnih odnosa i sigurnosti kao osnove za ostvarivanje globalnih ciljeva i zaštite svojih unutrašnjih vrijednosti, bez obzira na njihovu veličinu i moć, oblik civiliziranosti, unutrašnje političko uređenje, pošto opasnost od ratnih sukoba nikad nije iščezla. Na ovakav stav nas upućuju i dosadašnja ponašanja međunarodne zajednice kada se radi o međunarodnoj sigurnosti i sigurnosti pojedinih država. Naime, iako su svi dosadašnji uspostavljeni sistemi kolektivne sigurnosti stvarani nakon teških ratnih stradanja i razaranja, nijedan od tih sistema, na općem i regionalnom planu, nije uspio da kolektivnom akcijom spriječi narušavanje međunarodnog mira i sigurnosti. Pažljiva analiza svih dokumenata koji tretiraju

raju problematiku međunarodne sigurnosti ukazuju da su se sve države odrekle bilo kakvih prava i zahtjeva za prisvajanje tuđih teritorija.

Naročito je bila naznačena reafirmacija načela suverene jednakosti i zaštita unutrašnje i vanjske suverenosti država. Međutim, doneseni dokumenti su bili više pokušaj traženja novih puteva u ostvarivanju nacionalne regionalne i međunarodne sigurnosti, kao i pokušaj postupnog i dugoročnog pretvaranja čitavog evropskog prostora u pluralističku sigurnosnu zajednicu. Ipak, još uvijek postoji velika diskrepanca i diskontinuitet između koncepcijsko-programske politike i doprinosa u stvaranju uslova za prevazilaženje svih oblika političko-ideološke isključivosti i netolerancije, sistemskog održavanja ambijenta mobilnog stanja zbog vanjske opasnosti, intervencionističke strategije (vojno-političke, direktne ili prikrivene), otvorene primjene sile, nasilnog sprječavanja demokratizacije međunarodnih odnosa. Živimo u vremenu velikih političkih, nacionalnih, ekonomskih i drugih procesa sa različitim pogledima na rješavanje pitanja koja su od sudbinskog značaja za budućnost čovjeka. U tom pravcu naročito vodeće zemlje svijeta na međunarodnom političkom planu u kontinuitetu kreiraju koncepcijske i strategijske okvire kao političko-metodološko operativnog instrumentarija za ostvarivanje nacionalnih ciljeva.

Zvanično oblikovanje globalne strategije sa izdiferenciranim prioritetima nosilo je u sebi brojne izazove koje nije bilo moguće kontrolirati, što je dovelo do vojnog i političkog intervencionizma, a time i ugrožavanja pravnog poretka pojedinih država. U ostvarenju naznačenih globalnih vanjsko-političkih ciljeva, polazilo se od toga da bi oružana agresija klasičnog tipa, koja je zabranjena od UN-a kao sredstva za rješavanje međunarodnih sporova, naišla na osudu međunarodne javnosti, a posebno mogućnost njene eskalacije u širi oružani sukob, koja bi zbog geopolitičkog i vojnostrateškog prostora mogla uzrokovati masovna uništenja i nadmašiti iskustva nacifašističkih diktatura ranijeg i novijeg vremena.

Razlike koje su kroz historiju postojale i danas postoje između država, uslovile su nužnost odmjeravanja snaga na političkom, vojnom, ideološkom i ekonomskom planu, sa ciljem promjene odnosa snaga i nametanja odgovarajućih sistema vrijednosti i određenih oblika političkog uređenja. U tom kontekstu treba posmatrati genezu i oblike ispoljavanja terorizma kao društvenog fenomena. Naime, pojavni oblici terorizma, ali bez općeprihvaćenog njegovog pojmovnog određenja, bili su permanentni pratiloci u oblikovanju i razvoju država. Upravo suprotstavljeni interesi između država, te ponašanje u oblikovanju zaštitnih mehanizama, upućuju na različit pristup u određenju i rješavanju problema terorizma na međunarodnom planu. Traženje načina za eliminisanje političkih i drugih uzroka terorizma, normativno-pravno reguliranje i primjeni sankcija prvi put se organizirano pristupilo na Trećoj međunarodnoj konferenciji za unifi-

kaciju krivičnog prava u Briselu 1930. godine, kao i na brojnim drugim konferencijama, zatim u okviru Lige naroda i Ujedinjenih naroda, u okviru komiteta i donesenih rezolucija, te u okviru regionalnih međunarodnih organizacija - Američka i Evropska konvencija o terorizmu itd. Sve done-sene konvencije i ostali akti jasno su odslikali suprotstavljene interese u smislu općeglobalnog pristupa u samom definiranju terorizma i izučava-nju uzroka, ne situirajući ga u šire teorijske prostore i društveno-političke odnose uz sadržajno sagledavanje svih suprotstavljenim stajalištima i danas se permanentno vrši latentno odmjeravanje snaga. Gradi se jedna sasvim nova doktrina i strategija koja svoje ishodište nalazi u politici i predstavlja relevantno obilježje našeg vremena.

U zavisnosti od okolnosti pojedine države sve više svoje težište pomjeraju na perfidnije i suptilnije djelovanje prema drugim državama, ali sa razarajućim pritiscima koji imaju poslužiti kao potpora u realizaciji jednog dugotrajnog, dobro organiziranog i planiranog procesa, koji u sebi sublimira sve anticivilizacijske odrednice s ciljem ugrožavanja stabilnosti država i njihovih sistema sigurnosti. U tom smislu možemo reći da se i zemlje Zapada duži vremenski period, to jest države sa stabilnim političkim i ustavnopravnim poretkom, visoko dostignutim naučno-tehnološkim razvojem, organiziranim sistemom sigurnosti, sa kadrovima naučno-stručnog i operativno-profesionalnog karaktera, izgrađenim odnosom sa lokalnim zajednicama kroz razne vidove edukacija, sa tehničkom opremljenošću i uvježbanošću itd, ipak ne mogu efikasno nositi sa raznim oblicima terorizma. Kao jedan od relevantnih razloga možemo navesti još uvijek nespremnost država da prihvate općevažeće odrednice terorizma na osnovu kojih bi se vodile sadržajne znanstveno-stručne i operativno-praktične aktivnosti na njegovom sprječavanju.

Bez obzira što je razvoj savremenih međunarodnih odnosa ispu-njen dinamičnim promjenama u skoro svim oblastima, uz stvaranje sve većeg broja novih država, pouke koje su proistekle iz surove stvarnosti agresije na Bosnu i Hercegovinu, upućuju na još uvijek prisutne insti-tucionalne razlike na međunarodnom planu. Tako da će pritisci, nape-tosti, složenost sigurnosnih problema i destruktivna kretanja biti prati-lac u stvaranju međuzavisnosti država, odnosno novog modela među-narodnih odnosa, čija bi osnovna odrednica trebala biti odsustvo svih oblika nasilja i dominacije. U tom smislu i Bosna i Hercegovina kao mlada država, koja je bila izložena agresiji nezabilježenoj u historiji, nastoji ostvariti međunarodni nastup, koji će omogućiti brže uključiva-nje u evropske političke, ekonomske, a posebno sigurnosne integracije. U tom procesu pitanja opće sigurnosti treba da imaju preovlađujući značaj, s obzirom na geopolitički i vojno strategijski značaj, na rat i ratne posljedice kao i političko-sigurnosne opasnosti, koje će i dalje, u

većoj ili manjoj mjeri, biti prisutne u postojećem vojnopolitičkom i nacionalnom okruženju u kojem se Bosna i Hercegovina nalazi.

Na karakter, širinu ispoljavanja i produciranja, njihov kontinuitet i specifičnost u BiH, uticat će veoma sadržajni kombinirani oblici, posebno na političko-diplomatskom, obavještajno-subverzivnom, psihološko-propagandnom, ekonomskom, a osobito subverzivno terorističkom koji u sebi sublimira sve odrednice ugrožavanja i nestabilnosti sistema sigurnosti.

Imajući u vidu da terorizam u sklopu jednog šireg i raznovrsnog kompleksa naznačenih strategijsko-taktičkih aktivnosti predstavlja relevantan segment u ugrožavanju sigurnosti i uništenju nedužnih ljudskih života sa političko-sigurnosnim posljedicama, ukazao bih na neka razmišljanja o perspektivama ispoljavanja terorizma u narednom periodu.

Terorizam će na prostorima BiH i u narednom periodu predstavljati supstituciju doktrini, strategiji i ciljevima posrednog nastupanja, s ciljem destabilizacije političko-sigurnosnog stanja i stvaranja nepovoljnog ambijenta za uspostavljanje i izgradnju institucija sistema u Bosni i Hercegovini.

Zavisno od konkretnih ciljeva i aktera izvršilaca-pojedinaca ili društvenih grupa, opredjeljivat će njihovu prostornu i vremensku dimenziju, snage i sredstva, oblike i metode. Naznačene odrednice određivat će i fizionomiju terorističkih grupa, koje se za takve aktivnosti organiziraju, pripremaju i obučavaju.

Bez obzira na potpunije određenje granica između političkog i obavještajno-terorističkog faktora, kao oblika prožimanja u ostvarivanju vanjskopolitičkih ciljeva država, ostaje činjenica da će se na terorizmu kao specifičnoj vrsti nasilja, pored ostalog, temeljiti i zasnivati koncepcije o zadržavanju i produciranju kriznog stanja na pojedinim dijelovima BiH. U tom pravcu smatram da predstoji još veća organiziranost, tajnost i dugoročnost u planiranju i izvođenju terorističkih aktivnosti.

Uz visok stepen stručnosti, operativnosti, pokretljivosti, motivisanosti nastojat će se ostvariti bezobzirna i brutalna ofanzivnost i intenzitet iscrpljujuće nesigurnosti na pojedinim područjima. Faktorom potpunog iznenađenja u izvođenju terorističkih napada, nastojat će se u značajnoj mjeri onemogućiti pravovremeno reagiranje odgovarajućih organa i službi, koje će zbog visokog stepena društvene opasnosti koju izaziva terorizam biti stalno u mobilnom stanju.

Studioznim pripremama, ispitivanjem terena, planiranjem, odgovarajućim opservacijama i odabiranjem direktnih meta i ciljeva napada, opredjeljivat će i selekciju terorističkih grupa, vatrenog oružja, nivo uvježbavanja, izvođenja, zaštitnog pokrivanja, povlačenja itd. Znači, detaljno razradena strategija i taktika, oslanjajući se na odgovarajuće snage, sredstva i tehniku upotrebe najefikasnijih, najjednost-

vnijih, najosjetljivijih, iznenadujućih terorističkih napada, treba da nas upućuju da će po izvršenim terorističkim aktima nastojati izbrisati kriminalističke i forenzične značajne tragove.

Velika prostorna i vremenska dimenzija, suptilnost i tajnost u nastupu, kombiniranje više metoda i sredstava, za sve organe i institucije koje se, na posredan ili neposredan način, bave borbom protiv terorizma, predstavlja poteškoću. Nosioци terorističkih napada nastojat će držati u neizvjesnosti, iscrpljenosti i psihičkoj napetosti, razvlačenju i vezanju za sebe srazmjerno veliki broj policijskih snaga, smatrajući da će na taj način usložnjavati organizaciono ustrojstvo, rukovođenje i koordiniranje djelovanja, održavanje postojećeg stanja sigurnosti, smanjenje motivacije, blokiranje efikasnosti specijaliziranih snaga i sredstava i ostalih organa sigurnosti.

U uslovima nepovoljnog sigurnosnog stanja, uz prethodno obavještajnu pripremu, možemo očekivati veliku pokretljivost u cilju provociranja sveukupnog sigurnosnog mehanizma, nastojeći stvoriti uvjerenje među građanstvom o nefunkcionisanju pravne države, odnosno njenih institucija, čije su posljedice svi oblici političkog nasilja.

Ovih samo nekoliko naznaka o mogućem ispoljavanju terorizma na ovim prostorima kao i njegova evidentna prisutnost, govori da je terorizam izazov za društvenu zajednicu koja još nije u stanju pružiti prave odgovore.

Postavlja se pitanje, kako i na koji način se suprotstaviti ovoj neprihvatljivoj društveno opasnoj i štetnoj pojavi i kako dati moguća objašnjenja za promjene pojavnih oblika terorizma ali ne i njegovo eliminiranje i pored zabrana i kažnjavanja u pojedinim državama. Kao odlučujući činilac u suzbijanju terorizma jeste reakcija cjelokupnog društva, a ne samo državnih organa koji se po prirodi svojih djelatnosti bave ovom problematikom. U tim uslovima smatramo da prognoziranje ima posebno značenje. Prognostičke analize sa svim aspektima: naučnim, stručno-operativnim, praktičnim, vremenskim, iskustvenim, prostornim itd, pružaju mogućnosti koje mogu poslužiti kao fundament u operativno-sigurnosnom postavljanju prema terorizmu. Otvarajući buduće vidike istraživanja terorizma i njegovih uzroka, odnosno svih onih njegovih aspekata koji imaju neposrednu vezu sa sadašnjom političko-sigurnosnom situacijom, a proizilaze iz veoma teških ratnih prilika u BiH, trebaju se naći u središtu istraživanja radi stvaranja povoljnog političko-sigurnosnog ambijenta u društvu.

Međutim, svaka prognostička vizija ima veće izgleda na postavljanje čvršćih hipoteza ukoliko se radi o skorašnjim sigurnosnim problemima. Naime, stvarna i korisna spoznaja terorizma na znanstvenom, stručno-operativnom, praktičnom nivou moguća je samo većim stupnjem pla-

niranja, jer se vrijeme sadašnjosti brzo skraćuje, a nepoznata budućnost stiže iz složenih sigurnosnih problema.

Taj veći nivo kreiranja i planiranja dobija svoj puni smisao i sadržaj u oblikovanju sigurnosne politike koja se temelji na političko sigurnosnim procjenama i procjenama ugroženosti terorističkim aktivnostima, na osnovu kojih se utvrđuju sigurnosni ciljevi i strategija sa potrebnom edukativnom pripremom na spriječavanju terorizma o čemu će predstavnici operativnih organa i službi još više govoriti.

U tom smislu vidim značajnu ulogu ovog Okruglog stola kao i Fakulteta kriminalističkih nauka u narednom periodu koji, zbog prirode svog programa, treba da bude jedan od nosilaca aktivnosti. Na taj način ćemo usavršavanjem znanja, proširenjem interesa i dovodenjem u korelaciju znanstvenih, stručnih, operativno-praktičnih i iskustvenih saznanja jačati sveukupni odbrambeno-zaštitni mehanizam u BiH, u borbi protiv svih oblika terorizma.